

21. SAJANDI RAAMATU- KOGU

2022

Foto: Teet Malsroos

21. sajandi raamatukogu on visioon raamatukogude rollist ühiskonnas. Maailm meie ümber on kiiresti muutumas, koos sellega peavad muutuma ka raamatukogud. Me ei pruugi täpselt teada, millised uued väljakutsed raamatukogusid järgmisel kümnendil ees ootavad, kuid teame täpselt, et nendega kohanemiseks peame oleme paindlikud, uuenduslikud ja õppimisvõimelised. Visioonidokument on koostatud Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu eestvedamisel ja Kultuuriministeeriumi toetusel.

Missioon

Kujundada inimeste lugemisharjumusi, toetada elukestvat õpet ja säästlikku mõtteviisi ning pakkuda ligipääsu informatsioonile, teadmistele ja kultuurile.

Visioon

Kasutajate vajadustest lähtuv, usaldusväärne ja ühtselt toimiv raamatukoguvõrk Eestis toetab haritud, eduka ja õnneliku ühiskonna arengut.

21. sajandi raamatukogudena lähtume oma tegevuses kolmest peamisest **väärtusest** - usaldusväärsus, kasutajakeskus ja loovus.

OLEME USALDUSVÄÄRSED

Raamatukogud on oma töös professionaalsed ja erapooletud, toetades fakti- ja teadmispõhise ühiskonna toimimist ning olles inimestele turvalises keskkonnas heaks teejuhiks infoühiskonnas orienteerumisel.

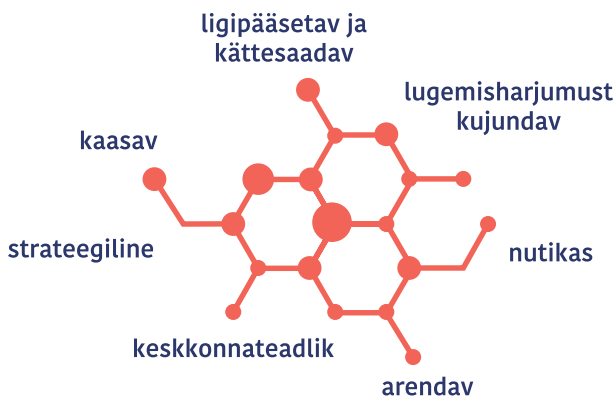
OLEME KASUTAJAKESKSED

Raamatukogud arvestavad on tegevuses kõikide sihtgruppide vajadustega ja pakuvad võrdseid võimalusi ligipääsuks informatsioonile ning aktiivseks osalemiseks ühiskonnaelus. Muutustega kohanemiseks on raamatukogud paindlikud, mitmekülgsed ja uuenduslikud.

OLEME LOOVAD

Raamatukogud on inspireerivad, kaasahaaravad ja innustavad paigad suhtlemiseks, õppimiseks ning avastamiseks. Raamatukogud väärtustavad ühiskonnas lugemist ja kirjandust.

21. sajandi raamatukogudena oleme kokku leppinud seitsmes peamises põhimõttes, millega tuleb arvestada raamatukoguteenuste arendamisel. Lisaks

on sõnastatud üldised arengupõhimõtted riigi ja kohaliku omavalitsuse tasandil raamatukoguvõrgu terviklikuks kujundamiseks.

21. SAJANDI RAAMATUKOGU ON:

ligipääsetav ja kättesaadav

Raamatukogud on kõikidele inimestele kõikjal Eestis ligipääsetavad ja kättesaadavad sõltumata vanusest, soost, rahvusest, elukohast, erivajadusest, majanduslikest võimalustest jms. Raamatukogud loovad võrdseid võimalusi pakkudes tasuta ligipääsu teenustele.

lugemisharjumust kujundav

Raamatukogud kujundavad lugemis- ja õpiharjumust varasest east ja tõstavad inimeste teadlikkust kirjandusest. Raamatukogud on teejuhiks hea kirjanduse põnevas ja kirevas maailmas.

strateegiline

Raamatukogude tegevus on eesmärgistatud ja tõhus. Riik ja kohalikud omavalitsused on mõistnud raamatukogude olulist kultuurilist, hariduslikku ja sotsiaalset rolli ühiskonna arengus. Raamatukogud on hästi juhitud ning õppimis- ja arenemisvõimelised organisatsioonid.

arendav

Raamatukogud on olulised õppimise kohad, mis toetavad nii formaalharidust kui ka elukestvat õpet. Raamatukogud pakuvad juurdepääsu suurele hulgale informatsioonile ja koolitusvõimalustele, aidates seeläbi inimestel elus paremini hakkama saada ning olla aktiivsed ühiskonna liikmed.

nutikas

Raamatukogud kasutavad oskuslikult uusi tehnoloogilisi võimalusi oma teenuste arendamiseks. Raamatukogudel on võimekus pakkuda sisukaid, ajakohaseid ja kasutajakeskseid teenuseid üha kiiremini digiteerivas maailmas ning vähendada digitaalset lõhet ühiskonnas.

keskkonnateadlik

Raamatukogud on oma olemuselt osa ringmajandusest ehk arusaamast, et asju ei pea tingimata omama. Raamatukogud on säästlike lahenduste eestvedajad ja keskkonnateadliku mõtteviisi kujundajad, mille eesmärk on vähendada ühiskonnas raiskamist ja dubleerimist.

kaasav

Raamatukogud on kogukondi liitvad ja neile võimalusi pakuvad paigad, mis panustavad inimeste vaimse ja füüsilise tervise hoidmisse ja heaolusse. Nad

21. SAJANDI RAAMATUKOGU TEGEVUSSUUNAD

pakuvad inimestele mitmekülgset ja paindlikku keskkonda oma tegevuste ning sündmuste korraldamiseks. Raamatukogud on avatud platvormid mõttevahetusteks ja aruteludeks.

1. LIGIPÄÄSETAVAS JA KÄTTESAADAVAS RAAMATUKOGUS:

- ▶ viiakse teenused inimestele võimalikult lähedale ning pakutakse kasutajate harjumusi ja liikumistrajekteore arvestades **mugavaid ja paindlikke lahendusi**, tullakse oma tegevustega raamatukogu ruumidest välja inimeste keskele;
- ▶ rakendatakse **avatud raamatukogu** põhimõtteid, võimaldades ligipääsu olulistele teenustele ka töövälisel ajal ja arvestades lahtiolekuaegade planeerimisel kasutajate vajadustega;
- ▶ kujundatakse **sujuvat ja läbimõeldud külastusteekonda**, raamatukokku jõudmise aeg on ühistransporti kasutades mõistlik ja turvaline, soodustatakse ligipääsu keskkonnasäästlike vahenditega (rattaparklad, laadimispunktid jm), hajaasustusega piirkondades on vajadusel korraldatud mobiilne raamatukoguteenus;
- ▶ lähtutakse keskkonna ja tegevuste kavandamisel ning elluviimisel **kaasava** (ehk universaalse) **disaini põhimõtetest kogu elukaare ulatuses**,

Foto: Andres Tennus

mille kohaselt peaks teenused olema ilma kohandusteta kasutatavad ja ligipääsetavad nii paljudele inimestele kui võimalik ja mõistlik;

- ▶ tagatakse ligipääs lisaks füüsilisele ruumile ka **digitaalses keskkonnas**, kõikide pakutavate teenuste, tegevuste ja infomaterjalide puhul on mõeldud eri vanuses või erivajadustega inimeste osalusvõimaluste laiendamisele;
- ▶ pakutakse **teenuseid eri keeltes** ja inimestele eri kultuuridest, olles nii teejuhiks eesti keele, kultuuri ja ühiskonna teemadel;
- ▶ kogutakse regulaarselt nii olemasolevate kui ka potentsiaalsete **kasutajate tagasisidet** ja viiakse läbi rahuloluuuringuid ja -küsitlusi;
- ▶ arendatakse teenuseid koos kasutajatega ning **kaasatakse eri sihtgrupe**, sh noori, eakaid, erivajadustega inimesi ja teisi osapooli teenuste väljatöötamisel ning kasutajamugavuse testimisel;
- ▶ töötavad avatud, usaldusväärsed, sõbralikud ja kutsuvad raamatukoguhoidjad.

Foto: Teet Malsroos

2. LUGEMISHARJUMUST KUJUNDAVAS RAAMATUKOGUS:

- ▶ innustatakse inimesi lugema ja toetatakse inimeste **lugemisharjumuse kujunemist varasest east**;
- ▶ **komplekteeritakse kogusid** viisil, mis arvestab eri vanuse- ja ühiskonnagruppide huvide ja vajadustega;
- ▶ nähakse **väljaannete soetamiseks ette piisavalt vahendeid**, et tagada kogude esinduslikkus, mitmekülgsus ja kättesaadavus, laenutamise ootejärjekorrad on mõistliku pikkusega, teenused on kiired ja kättesaadavad;
- ▶ sisaldavad kogud **väljaandeid eri infokandjatel ja formaatides**, sh e-raamatuid, filme ja muusikat, samuti tagatakse juurdepääs peamistele üleriigilistele ajalehtedele ja ajakirjadele;
- ▶ tegeletakse **kogude regulaarse uuendamisega** ehk kogude pideva täiendamise ja vanemate raamatute kogudest väljaarvamisega;
- ▶ tehakse **koostööd paljude teiste asutuste ja organisatsioonidega**, sh lasteaedade, üldhariduskoolide, huvikoolide, kutseõppeasutuste ja

kõrgkoolidega, teiste kultuuri- ja mäluasutustega ning keele ja kirjanduse erialaorganisatsioonide ning liitudega;

- ▶ pööratakse erilist tähelepanu tööle **laste ja noortega**, hangitakse piisavas mahus ja valikus laste- ja noortekirjandust, korraldatakse koostöös õppeasutustega ja organisatsioonidega lastele ja noortele suunatud lugemist populariseerivaid algatusi ning toetatakse koole õpekavade täitmisel ja raamatukogutundide läbiviimisel;
- ▶ **kaasatakse aktiivselt kirjanikke**, luuletajaid, tõlkijaid, illustreatoreid, keeleteadlasi ning teiste kultuurivaldkondade esindajaid oma tegevustesse, korraldades kohtumisi lugejatega ning tutvustades head kirjandust laiemale avalikkusele;
- ▶ **jagatakse lugejatele soovitusi ja lugemiselamusi** ning ollakse teejuhiks kirjanduse mitmekülgses ning huvitavas maailmas;
- ▶ kujundatakse **raamatukogu füüsilist keskkonda** selliselt, et see oleks lugejatele atraktiivne, mugav ja funktsionaalne ning mis võimaldaks nii keskendumist kui ka koostöötamist ja -loomist;
- ▶ töötavad kirjandust kirglikult armastavad ja maailma uudishimuga suhtuvad raamatukoguhoidjad.

Foto: Teet Malsroos

3. STRATEEGILISES RAAMATUKOGUS:

- ▶ koostatakse ja kinnitatakse asutuse **strateegiline arengukava**, mis määratleb raamatukogu missiooni, visiooni, peamised arengueesmärgid ja tegevused koos ressursside ja vastutajatega vähemalt neljaks aastaks;
- ▶ osatakse hinnata ja analüüsida oma tegevuse kultuurilisi, hariduslikke, sotsiaalseid ja majanduslikke **mõjusid**;
- ▶ suudetakse efektiivselt oma eesmärgid ja tegevuse mõjusid **avalikkusele kommunikeerida** ning viia sõnumid poliitikakujundajateni;
- ▶ tehakse eesmärkide saavutamiseks **aktiivselt koostööd** teiste kultuuri-, haridus- ja sotsiaalvaldkonna asutustega, eraõiguslike organisatsioonide ja ettevõtetega;
- ▶ osalevad raamatukogutöötajad kultuuri-, haridus-, sotsiaal- ja regionaalpoliitika ning teiste seotud valdkondi puudutavate **otsuste kujundamises**;
- ▶ on loodud kõik **vajalikud tingimused teenuste kvaliteetseks osutamiseks**, sh tagatakse piisava suurusega multifunktsionaalsed ruumid tegevuste korraldamiseks ning töötajatele on loodud sobilikud töötingimused, mis vastavad kaasaegsele töökohale kehtestatud nõuetele;

- ▶ töötavad strateegiliselt mõtlevad ja eesmärgistatult tegutsevad raamatukoguhoidjad.

4. ARENDAVAS RAAMATUKOGUS:

- ▶ toetatakse inimeste **info-, meedia- ja digikirjaoskuse** ning teadlikkuse arendamist ja aidatakse neil teadmisi- ja faktipõhiselt infoühiskonnas orienteeruda;
- ▶ pakutakse inimestele mitmekülgseid võimalusi **enesearendamise ja elukestva õppega** tegelemiseks, seda nii organiseeritud tegevuste kaudu kui ka iseseisvalt, teenuste väljatöötamisel ja elluviimisel tehakse koostööd erialaspetsialistidega;
- ▶ aidatakse inimestel elus paremini hakkama saada, pakkudes ja vahendades inimestele **tööturul** konkurentsivõimelisuse tõstmiseks vajalikku kirjandust, tehes kättesaadavaks digitaalseid koolitusprogramme ja -materjale ning viies ellu ümberõpet toetavaid tegevusi;
- ▶ panustatakse **demokraatliku ühiskonna** toimimisse ja kodanikuteadlikkuse kasvatamisse, aidates inimestel aktiivselt ühiskondlikes protsessides osaleda ja oma elukeskkonna kujundamisel kaasa rääkida;
- ▶ luuakse eeldused eesti keelest erineva emakeelega inimestele Eesti ühiskonda ja kultuuriruumi kiireks **loomumiseks**, osaledes integratsiooni toetavates programmides, jagades sihtgruppidele infot, nõustades neid riiklike e-teenuste kasutamisel, viies läbi keeleõppeprogramme ja klubilisi tegevusi ning pakkudes võimalusi suhtlemiseks;
- ▶ tegeletakse regulaarselt **enesetäiendamise**ga kutsestandardiga seotud pädevuste arendamiseks, raamatukogutöötajad osalevad siseriiklikel ja välislahetustel, et õppida tundma parimaid praktikaid teistest Eesti ja välisriikide raamatukogudest;
- ▶ töötavad nii enda kui ka teiste inimeste arengut väärtustavad raamatukoguhoidjad.

5. NUTIKAS RAAMATUKOGUS:

- ▶ tagatakse peamiste teenuste kättesaadavus **digitaalsete kanalite kaudu**, uute tehnoloogiate oskuslik rakendamine laiendab kasutajate ringi, võimaldab pakkuda paindlikke lahendusi ning muudab teenuste osutamise efektiivsemaks;
- ▶ pakutakse kasutajatele ligipääsu **e-raamatutele** nii kohapeal kui ka veebipõhiselt, võimaldades laenutada e-raamatuid kohale tulemata;
- ▶ on nii töötajate kui ka kasutajate käsutuses **tänapäevane tehniline varustus**, sh moodne ja vajaliku võimsusega arvutipark, statsionaarne ja traadita turvaline internetiühendus, printimis- ja skaneerimisvõimalused, võrguväljaannete lugemise võimalus ning muud seadmed, mis toetavad hariduslike ja vabaajategevuste läbiviimist;
- ▶ investeeritakse **regulaarselt** tehnoloogilisse võimekusse, sh riist- ja tarkvara uuendamisse, mis võimaldab raamatukogudel käia kaasas kasutajate ootustega ja vajadustega;
- ▶ **automatiseeritakse teenuseid**, et pakkuda kasutajatele paindlikku, kiiret ja turvalist kogemust, sh kasutatakse võimalusel iseteeninduslahendusi, raamatute ko haletoimetamiseks ja tagastamiseks on loodud ööpäevaringsed lahendused ning raamatukappide süsteem, teenuste korraldamisel ja kasutajatega suhtlemisel rakendatakse tehisintellekti;
- ▶ pakutakse kodanikele mugavaid ja lihtsaid **sündmus- ehk elukaareteenuseid**, mis võimaldaks ligipääsu inimestele vajalikele teenustele ilma neid otsimata;
- ▶ aidatakse kaasa **digilõhe vähendamisele** ühiskonnas, pakkudes ligipääsu digiteenustele ja -vahenditele kõikidele huvilistele ning koolitades ja nõustades kasutajaid digivahendite kasutamisel;
- ▶ töötavad heade digipädevustega, uuendusmeelsed ja laia silmaringiga raamatukoguhoidjad.

KÄINA RAAMATUKOGU

LAENUTUSKAPP

24/7

Foto: Teet Malsroos

6. KESKKONNATEADLIKUS RAAMATUKOGUS:

- ▶ arvestatakse hoonete rajamisel ja ümberkujundamisel säästva arengu põhimõtetega, kasutades selleks keskkonnasäästlikke materjale ja tehnoloogiaid ning pidades maksimaalselt silmas ruumide multifunktsionaalsust ja ristikasutuse võimalusi;
- ▶ hoolitsetakse selle eest, et raamatukogusse oleks tagatud mugav **ligipääs keskkonnasõbralike liiklusvahenditega**, hoonete juures oleks loodud rattaparklad ning elektriliste liikumisvahendite laadimispunktid;
- ▶ ollakse teistele eeskujuks oma käitumisega, vähendades oma tegevuste **ökoloogilist jalajälge**, piirates raiskamist ja prügi teket, korraldades keskkonnasäästlike sündmusi ning lähtudes igapäevaselt nn rohelse kontori põhimõtetest;
- ▶ tutvustatakse ühiskonnas laiemalt **keskkonnasäästlikkuse põhimõtteid**, korraldatakse teadlikkust tõstvaid sündmusi ja pakutakse ringmajandust soodustavaid teenuseid, sh esemekogude teenust ehk tööriistade, spordivahendite, muusikariistade jms laenutamist;
- ▶ pakutakse inimestele võimalusi **seadmete ja ruumide ühiskasutamiseks**, toetades nii ettevõtlikkust ja loovust ning luues sobivad tingimused kaugtöö tegemiseks;
- ▶ vähendatakse **raamatute ja teiste väljaannetega seotud keskkonnamõjusid**, kasutatakse kogude täiendamiseks või asendamiseks riikliku vahetuskogu teenuseid ja nõustatakse inimesi kasutatud raamatutega ümberkäimisel;
- ▶ töötavad keskkonnast hoolivad ja oma tegevuste ökoloogilist mõju hindavad raamatukoguhoidjad.

7. KAASAVAS RAAMATUKOGUS:

- ▶ luuakse inimestele ja kogukondadele **soodsad tingimused ise loomiseks** ja tegutsemiseks, pakkudes selleks vajalikke ruume ja vahendeid;
- ▶ kujundatakse **demokraatlikku, austavat ja neutraalset aruteluruumi**, mis soodustab ühiskondlikku diskussiooni ja mõttevahetust;
- ▶ tuuakse kokku **eri põlvkondade esindajaid**, et anda edasi teadmisi ja oskusi, toetada nooremaid nende arengus ning aidata kaasa eakamate inimeste aktiivsele osalemisele ühiskonnas;
- ▶ kohtuvad sarnaste huvidega kogukonnaliikmed, et edendada ühistegevust ja viia ellu uusi algatusi, raamatukogu on **avatud kohtumispaik** inimestele ja ideedele;
- ▶ hoitakse elus **kogukonnamälu**, innustades inimesi tundma huvi oma riigi või piirkonna ajaloost ja traditsioonidest ning toetades neid tegelema kodu- ja perekonnaloo uurimisega;

- ▶ kaasatakse **vabatahtlikke** oma tegevusse ja pakutakse inimestele täiendavaid võimalusi ühiskonda aktiivseks panustamiseks;
- ▶ jagatakse aktiivselt ja **laiapõhjaselt infot** raamatukogu teenuste, sündmuste ja võimaluste kohta eri sihtgruppidele sobivaimates kanalites, sh nii enda kui ka omavalitsuste kodulehtedel, trüki- ja digimeedias, kultuurikalendrites, sotsiaalmeedias ning partnerite kanalites;
- ▶ kasutatakse **mängulisi ja inimesi kaasavaid lahendusi** huvi tekitamiseks ja kasutajate tegevustesse kaasamiseks, korraldades näiteks erinevaid lugejamänge, võistlusi, väljakutseid, küsitlusi ja kampaaniaid;
- ▶ töötavad uutele ideedele ja inimestele avatud ning koostöövõimelised raamatukoguhoidjad.

Foto: Mihkel Volt

8. TERVIKLIKU JA TOIMIVA RAAMATUKOGUDE VÕRGUSTIKUGA EESTIS

- ▶ moodustavad rahva-, kooli- ning eriala- ja teadusraamatukogud **ühtselt toimiva võrgustiku**, mis tagab süsteemse lähenemise kaasaegsete ja kasutajakesksete teenuste efektiivseks osutamiseks;
- ▶ lähtutakse raamatukogude arendamisel **riiklikes arengudokumentides kokkulepitud põhimõtetest**, sh riigi pikaajalises strateegias “Eesti 2035”, Eesti kultuuri arengukavas 2021–2030, Eesti haridusvaldkonna arengukavas 2021–2035 ja teistes riiklikes arengudokumentides kokkulepitud põhimõtetest;
- ▶ on raamatukogunduse **valdkonna juhtimine hästi koordineeritud**, kohalike omavalitsuste, eri ministeeriumide, asutuste ning ülikoolide rollid on selgelt määratletud;

- ▶ kajastavad raamatukogude omanikud, sh riik, kohalikud omavalitsused, ülikoolid ning teised asutused raamatukogude teenuste pakkumist ja arendamist põhilikult oma **arengudokumentides**;
- ▶ tagatakse raamatukogudes **piisav arv töötajaid** kvaliteetse teenuse osutamiseks ning raamatukogutöötajatele makstakse **konkurentsivõimelist töötasu**, mis loob eeldused spetsialistide järelkasvuks;
- ▶ suurendab riik koostöös kohalike omavalitsustega toetust spetsialistide mitmekülgsete **pädevuste arendamiseks** ja aitab kaasa eriala väärtustamisele ühiskonnas, Eestis on võimalused raamatukogunduse ja infoteaduste erialadel kõrghariduse omandamiseks;
- ▶ toetatakse **uute teenusmudelite** väljatöötamist, teenuste riskasutust ning kasutatavate andmete koosvõimet, käivitatakse kasutajatele **ühtne ja arusaadav raamatukogusüsteem** (raamatukogu.ee) ja üleriigilise raamatukogukaardina võetakse kasutusele ID-kaart;
- ▶ toetatakse elanikkonna vajadustest lähtuvate mitmekülgsete **kogude kujundamist** ja suurendatakse väljaannete soetamise toetust;
- ▶ toetatakse kasutajatele oluliste väljaannete digimist ja **digisisu kättesaadavuse arendamist**, et olenemata digiseadmest, ajast ja kohast oleks igal inimesel juurdepääs digisisule, ning arendatakse keskselt välja ühtne taristu raamatukoguteenuste pakkumiseks digitaalsete kanalite kaudu, sh e-väljaannete ja audioraamatute üleriigiliseks laenutamiseks;
- ▶ viiakse regulaarselt läbi raamatukogukülastajate ja mittekülastajate **uuringuid**, kogutakse, analüüsitakse ja mõtestatakse pidevalt **valdkonna statistikat** ning viiakse läbi raamatukoguteenuste kvaliteedihindamist;
- ▶ teevad riik ja omavalitsused tihedat **koostööd raamatukogunduse valdkonna esindus- ja arendusorganisatsioonidega** ning toetavad nende valdkonnaüleste tegevuste elluviimist ning osalemist rahvusvahelistes võrgustikes ja projektides.

